

Broedvogels van de begraafplaats Soerenseweg in Apeldoorn 2018

Martin Heinen

Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn

juni 2018

1. Inleiding

In 2018 hebben medewerkers van Vogelwerkgroep Oost-Veluwe op verzoek van Gemeente Apeldoorn een broedvogelinventarisatie uitgevoerd op de Algemene begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn (zie figuur 1). Annelies van Hattem, Peter Oosterkamp en Martin Heinen inventariseerden als vaste tellers alle aanwezige broedvogels. Jan van Bijsteren heeft enkele keren meegeteld. In 2003 en in 2015 tot en met 2017 zijn hier ook alle broedvogels geteld (Tacoma & Heinen 2003, Heinen 2015 t/m 2017).

De begraafplaats uit 1896 met een romantisch-landschappelijk tuinstijl wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een centraal hoofdpad en een ellipsvormig padenstelsel met in vakken, ronden en halfronden liggende graven. De beplanting bestaat uit oude lanen met Zomereik, Linde en Beuk, solitaire coniferen, (treur)bomen en heesters van hoge ouderdom. In het middengedeelte liggen graven van jongere en is de beplanting relatief jong. Dit gedeelte heeft door de aanwezigheid van grote grasvelden in vakken een meer open karakter. In verschillende jaren zijn oude in slechte staat verkerende risicobomen gekapt. Zij hebben plaats gemaakt voor jonge inheemse bomen als Beuk en Tamme kastanje, solitair of in rijen geplant. In 2018 zijn afgezien van kap van een enkele boom geen grote veranderingen in het gebied geweest.

Figuur 1. Ligging van de onderzochte begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn. Bron luchtfoto: Bing Maps.

2. Methode

De begraafplaats hebben we geïnventariseerd volgens de landelijk gebruikte methode van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon Vogelonderzoek Nederland (Vergeer et al. 2016). Wij hebben zes inventarisatieronden gelopen. Er is net als in 2016 t/m 2017 geen extra ronde voor Bosuil gemaakt. In 2015 was al geconstateerd dat deze soort niet (meer) op de begraafplaats broedt en er geen holten of nestkasten aanwezig zijn die geschikt zijn voor deze soort.

Naast de reguliere tellingen zijn losse waarnemingen van territoriumhoudende vogelsoorten gecheckt op de site www.waarneming.nl. Op 8 mei 2018 zijn tijdens een bezoek van een half uur aan een deel van de begraafplaats enkele losse waarnemingen genoteerd, onder andere van appelvinken. Er is net als voorgaande jaren op verzoek van de gemeente een vogelexcursie voor een breed publiek gegeven. Deze is gehouden op zondag 13 mei in het kader van de Nationale Vogelweek van Vogelbescherming Nederland. Met een deelname van 18 mensen was de excursie volgeboekt. Het publiek was verrast over het grote aantal vogelsoorten en wij hebben bij goed weer en in een mooie sfeer diverse vogels kunnen laten zien en horen. Tijdens de excursie zijn waarnemingen genoteerd van bijzondere en minder algemene vogelsoorten, als aanvulling op de broedvogelinventarisatie, zoals een foeragerende Zwarte mees, zingende bonte vliegenvangers en nestkasten met Boomklever en Koolmees. Alle bezoeken hebben we met droog weer afgelegd, dus onder ideale telomstandigheden. Een overzicht van de data en tijden staat vermeld in tabel 1.

Tijdens elk inventarisatieronde hebben we territoriumindicerende waarnemingen van aanwezige vogels in de digitale app Avimap geplaatst en geüpload op de site van Sovon. Dergelijke waarnemingen zijn bijvoorbeeld zang, balts, paring, alarmeren, afleidingsgedrag, transport van voedsel voor jongen of nestmateriaal en nestbouw. We hebben niet actief naar nesten gezocht, maar toevallige waarnemingen van broedende vogels in boomholten en nestkasten werden wel genoteerd. Met het Autodusterprogramma van Sovon, zijn de waarnemingen automatisch geclusterd en is het uiteindelijke aantal territoria is bepaald.

Tabel 1. Overzicht van de teldata in 2018.

datum	tijd	type bezoek
10 maart	07:58-09:32 uur	bezoek zonopkomst
24 maart	07:00-08:21 uur	bezoek zonopkomst
12 april	18:53-20:37 uur	avondbezoek
27 april	07:00-08:38 uur	bezoek zonopkomst
08 mei	20:13-20:31 uur	kort avondbezoek, 20 %
13 mei	07:00-08:57 uur	vogelexcursie, ochtendbezoek
15 mei	19:38-21:07 uur	avondbezoek
13 juni	07:00-08:40 uur	ochtendbezoek
28 juni	20:00-20:10 uur	avond, losse waarneming Sperwer

3. Resultaten

Aantal territoria

In totaal zijn 28 soorten waargenomen, verdeeld over 171 broedparen (zie tabel 2 en bijlage 1). De meeste territoria zijn aanwezig van Houtduif, Merel, Roodborst en Koolmees. Dit jaar valt het hoge aantal houtduiven op. Deze soort is flink toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren. Verder is een toename te zien van de Merel na de dip in 2017, Zwartkop, Pimpelmees, Zanglijster en Vink. Boomkruiper, Gaai, Ekster en Zwarte kraai namen licht toe.

Staartmees, Bonte vliegenvanger en Huismus zijn na enige jaren van afwezigheid weer als broedvogel in het gebied te zien. Landelijk gezien lijkt het alsof dit jaar overal veel bonte vliegenvangers zijn waargenomen. Hoewel medewerkers van de begraafplaats de Groene specht wel hebben gehoord, konden wij geen territorium vaststellen. De Sperwer hadden wij eenmaal waargenomen in het voorjaar en tijdens de eerste ronde een plukplaats ontdekt. Door een waarneming van Peter Oosterkamp van een Sperwer met prooi op 26 juni, was dit voldoende om in 2018 een territorium te bevestigen.

Het aantal territoria van Heggenmus, Tjiftjaf, Goudhaan, Matkop, Boomklever en Appelvink is beduidend lager dan in 2017. De in 2017 en 2018 geconstateerde afname van Goudhaan heeft mogelijk te maken met het kappen van een aantal naaldbomen op de begraafplaats. De stand van de overige broedvogels is (vrijwel) gelijk gebleven.

Tabel 2. Aantal territoria in 2003, 2015 t/m 2018.

soort	ecologische vogelgroep	2003	2015	2016	2017	2018
Sperwer	opgaand bos	0	1	1	1	1
Houtduif	opgaand bos	19	13	16	20	27
Turkse tortel	erven en bebouwing	0	1	0	1	0
Groene specht	oud bos	1	0	1	1	0
Grote bonte specht	oud bos	2	5	5	7	7
Winterkoning	struweel	15	7	9	9	8
Heggenmus	struweel	5	6	8	9	5
Roodborst	struweel	17	17	22	14	13
Merel	struweel	11	25	21	13	18
Zanglijster	struweel	2	3	8	3	5
Tuinfluitsier	struweel	0	1	0	0	0
Zwartkop	struweel	5	16	4	5	7
Tjiftjaf	oud bos	6	7	6	7	3
Goudhaan	naaldbos	14	15	16	10	8
Bonte vliegenvanger	overig	2	0	0	0	2
Staartmees	struweel	1	1	0	0	1
Glanskop	oud bos	1	1	1	2	2
Matkop	struweel	1	0	1	3	1
Kuifmees	naaldbos	1	1	1	1	1
Zwarte mees	naaldbos	1	1	0	1	1
Pimpelmees	oud bos	10	3	9	9	11
Koolmees	opgaand bos	15	12	13	14	13
Boomklever	oud bos	5	6	6	12	8
Boomkruiper	oud bos	3	5	6	5	6
Gaai	opgaand bos	3	5	4	3	4
Ekster	bosrand	3	3	1	1	2
Kauw	opgaand bos	0	1	0	2	1
Zwarte kraai	bosrand	1	3	1	2	3
Huisemus	erven en bebouwing	0	5	0	0	2
Vink	opgaand bos	8	11	9	6	10
Groenling	bosrand	2	2	0	0	0
Goudvink	struweel	1	1	0	0	0
Appelvink	oud bos	2	0	1	3	1
Aantal soorten		28	29	24	27	28
Aantal territoria		157	178	169	164	171

Ecologische groepen

Ecologische vogelgroepen zeggen iets over de relatie van broedvogels tot terreinbeheer. Broedvogelinventarisaties leveren een grote hoeveelheid informatie op over aantallen broedvogels en verspreiding binnen een gebied. Wanneer de vogelbevolking wordt opgedeeld in groepen van soorten die ongeveer dezelfde eisen stellen aan hun leefmilieu, is de hoeveelheid gegevens overzichtelijker. Het verband tussen de aanwezige broedvogelbevolking en de terreinkenmerken is zo beter te overzien.

SOVON en Staatsbosbeheer hebben de methode AVIS (AVifauna Informatie en evaluatie Systeem) ontwikkeld (Sierdsema 1995). Aan de hand van ecologische vogelgroepen kan de betekenis van (delen van) de begraafplaats worden aangegeven. Een vergelijking tussen de goed en slecht bezette terreindelen levert voor een beheerder waardevolle informatie op voor bijsturing van het beheer op lokaal niveau. Bovendien kunnen clusters van territoria laten zien welke terreindelen in potentie geschikt zijn voor kritische soorten. Of deze soorten daadwerkelijk voorkomen of zich kunnen vestigen hangt onder meer af van de soms zeer specifieke voedselkeuze van deze soorten, de omvang van het terrein en de mate waarin het terrein geïsoleerd ligt van brongebieden. Vogelsoorten die qua eisen dicht bij elkaar zitten, kunnen worden samengevoegd tot de volgende ecologische groepen (zie tabel 3).

Tabel 3. Aantal territoria van ecologische vogelgroepen op de begraafplaats Soerenseweg in 2018, tussen haakjes de aantallen van 2003(1^e getal) en 2017 (2^e getal).

ecologische groep	aantal territoria	in 2018 waargenomen soorten
Struweelvogels	58 (58, 56)	Heggenmus, Winterkoning, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Staartmees en Matkop
Bosrandvogels	5 (6, 3)	Ekster en Zwarte kraai
Vogels van opgaand bos	56 (45, 46)	Sperwer, Houtduif, Koolmees, Gaai, Kauw en Vink
Vogels van naaldbos	10 (16, 12)	Goudhaan, Zwarte mees en Kuifmees
Vogels van oud bos	38 (30, 45)	Tjiftjaf, Grote bonte specht, Boomkruiper, Glanskop, Pimpelmees, Boomklever en Appelvink
Vogels van erven en bebouwing	2 (0, 1)	Huismus
Overig	2 (2, 0)	Bonte vliegenvanger

Net als bij de karteringen in voorgaande jaren valt op dat de meeste territoria zich langs de randen van de begraafplaats bevinden. Dit is het gedeelte waar de meeste oude bomen staan. In het zuidelijk deel is de struiklaag minder ontwikkeld en minder gevarieerd dan in het midden en het noordelijk gedeelte. De ecologische groepen die het meest bezet zijn, zijn de struweelvogels, vogels van opgaand bos en vogels van oud bos. Ten opzichte van 2017 is de grootste verschuiving te zien in opgaand bos van 46 naar 56 territoria en oud bos van 45 naar 38 territoria. Als we de ecologische groepen vergelijken met 2003 zien we duidelijk een toename van vogels van oud bos (van 30 naar 38 territoria) en een duidelijke afname van vogels van naaldbos van 16 naar 10.

4. Gebruikte literatuur

Heinen, M., 2015. Broedvogels van de begraafplaats Soerenseweg in Apeldoorn 2015. Rapport Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn.

Heinen, M., 2016. Broedvogels van de begraafplaats Soerenseweg in Apeldoorn 2016. Rapport Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn.

Heinen, M., 2017. Broedvogels van de begraafplaats Soerenseweg in Apeldoorn 2017. Rapport Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn.

Rijksdienst voor de Monumentenzorg, z.j. Algemene Begraafplaats Soerenseweg Apeldoorn. Complex omschrijving 514497.

Sierdsema H., 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.

Sovon 2017. <https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/vragen-en-antwoorden-over-merels-en-usutu>.

Tacoma, G.A. & M.A. Heinen, 2003. Broedvogels begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn in 2003. Rapport Vogelwerkgroep Oost-Veluwe, Apeldoorn.

Vergeer J.W., A.J. van Dijk, A. Boele, J. van Bruggen & F. Hustings, 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek. Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Waarneming.nl geraadpleegd 10 juni 2018.

Bijlage 1. Verspreidingskaarten broedvogels in 2018

Appelvink 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Bonte Vliegvanger 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Boomklever 8 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Boomkruiper 6 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Ekster 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Gaai 4 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Glanskop 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Goudhaan 8 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Grote Bonte Specht 7 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

0 0.08 0.16 km

Heggenmus 5 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Houtduif 27 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Huismus 2 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Kauw 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Koolmees 13 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Kuifmees 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Matkop 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Merel 18 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Pimpelmees 11 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Roodborst 13 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Sperwer 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Staartmees 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Tjiftjaf 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Vink 10 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Winterkoning 8 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Zanglijster 5 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Zwarte Kraai 3 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Zwarte Mees 1 territorium

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

Zwartkop 7 territoria

Legenda:

- Telgebied
- Territorium

Telgebied:

7656 Begraafplaats Soerenseweg, Apeldoorn

Periode:

2018

